

LIETUVOS DIASPOROS REIKALŲ KOORDINAVIMO KOMISIJOS POSĖDŽIO PROTOKOLAS

2023 m. gruodžio 6 d. Nr. 40-2797
Vilnius

Posėdis įvyko 2023 m. lapkričio 27 d., 13:00–15:00 val., mišriu būdu (gyvai ir nuotoliu).

Posėdžio pirmininkė – Ingrida Šimonytė, Ministrė Pirmininkė, Lietuvos diasporos reikalų koordinavimo komisijos (toliau – Komisija) pirmininkė.

Posėdyje dalyvavę Komisijos nariai:

Dalia Henke	Pasaulio lietuvių bendruomenės pirmininkė, Komisijos pirmininko pavaduotoja;
Aušrinė Armonaitė	ekonomikos ir inovacijų ministrė;
Rimvydas Baltaduonis	viešosios įstaigos „LT Diaspora“ valdybos narys;
Agita Beržanskaitė	Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos valdybos pirmininkė;
Vilma Bijeikienė	Vytauto Didžiojo universiteto komunikacijos prorektorė;
Jūratė Caspersen	Pasaulio lietuvių bendruomenės Kultūros komisijos pirmininkė;
Alvija Černiauskaitė	Pasaulio lietuvių bendruomenės Švietimo komisijos pirmininkė;
Laurynas Gerikas	Pasaulio lietuvių bendruomenės Ekonominio bendradarbiavimo komisijos pirmininkas;
Simonas Kairys	kultūros ministras;
Skirma Kondratas	Pasaulio lietuvių bendruomenės atstovė Lietuvoje;
Rolandas Kriščiūnas	Vyriausybės kanclerio pirmasis pavaduotojas;
Jonas Laniauskas	Jaunimo reikalų agentūros direktorius;
Saulius Liausa	Lietuvos nacionalinio kultūros centro direktorius;
Aurelija Orlova	Pasaulio lietuvių bendruomenės Viešųjų ryšių komisijos pirmininkė;
Irma Petraitytė-Lukšienė	Pasaulio lietuvių bendruomenės Visuomeninių reikalų ir specialiųjų projektų komisijos pirmininkė;
Lina Petronienė	Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininkė;
Donata Simonaitienė	viešosios įstaigos Lituanistinių mokyklų asociacijos valdybos narė;
Kotryna Stankutė- Jaščemskienė	viešosios įstaigos Mariaus Jakulio Jason fondo direktorė;
Roma Žakaitienė	Lietuvos savivaldybių asociacijos direktorė.

Posėdyje dalyvavę pakaitiniai Komisijos nariai:

Egidijus Meilūnas	užsienio reikalų viceministras, Tarpinstitucinės Lietuvos diasporos politikos įgyvendinimo darbo grupės pirmininkas;
Arnoldas Abramavičius	vidaus reikalų viceministras;
Jurga Greičienė	teisingumo viceministrė;
Justina Jakštienė	socialinės apsaugos ir darbo viceministrė;
Ramūnas Skaudžius	švietimo, mokslo ir sporto viceministras;
Marija Šaraitė	viešosios įstaigos „Global Lithuanian Leaders“ direktorė;
Žilvinas Tomkus	krašto apsaugos viceministras;
Kęstutis Vaškelevičius	Vyriausybės kanceliarijos Tarptautinių santykių ir Europos Sąjungos grupės vadovas;
Agnė Vertelkaitė	fondo „The Kazickas Family Foundation, Inc.“ Vilniaus skyriaus direktorė;
Albinas Vilčinskas	kultūros viceministras.

Svečio teisėmis posėdyje dalyvavę asmenys:

Armen Airapetian	viešosios įstaigos „Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija“ Teisės skyriaus atstovas;
Dalia Asanavičiūtė Viktorija Cieminytė	Lietuvos Respublikos Seimo narė; viešosios įstaigos „Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija“ Komunikacijos ir rinkodaros departamento Tarptautinių ryšių skyriaus vadovė;
Laura Dilytė	Užsienio reikalų ministerijos Globalios Lietuvos departamento Ryšių su diaspora skyriaus vedėja;
Aušra Dumbliauskienė	Užsienio reikalų ministerijos Globalios Lietuvos departamento Diasporos politikos koordinavimo skyriaus vyr. specialistė;
Rolandas Galinis	Vyriausybės kanceliarijos Komunikacijos departamento Ryšių su visuomene ir žiniasklaida skyriaus komunikacijos ekspertas;
Marius Gurskas	Vyriausybės kanceliarijos Komunikacijos departamento direktorius;
Gražina Kapkovičiūtė	Vyriausybės kanceliarijos Komunikacijos departamento Strateginės komunikacijos skyriaus komunikacijos ekspertė;
Agnė Kavaliauskienė	Ekonomikos ir inovacijų ministerijos Talentų politikos grupės vyresnioji patarėja;
Dalius Krinickas Tadas Kubilius	Ministro Pirmininko patarėjas; Užsienio reikalų ministerijos Globalios Lietuvos departamento Grįžimo į Lietuvą skyriaus vedėjas;
Kleopas Matas Kvizikevičius	Užsienio reikalų ministerijos Globalios Lietuvos departamento Ryšių su diaspora skyriaus atašė;
Laura Liutvinskienė Neringa Morozaitė-Rasmussen Goda Rapolavičiūtė-Stanevičienė	Ministro Pirmininko patarėja; ekonomikos ir inovacijų viceministrė; Vyriausybės kanceliarijos Tarptautinių santykių ir Europos Sąjungos grupės patarėja;
Gabija Raslanaitė	Užsienio reikalų ministerijos Globalios Lietuvos departamento Ryšių su diaspora skyriaus patarėja;
Violeta Raulynaitienė	Užsienio reikalų ministerijos Globalios Lietuvos departamento Ryšių su diaspora skyriaus vyriausioji specialistė;
Algimantas Rimkūnas Danielė Rožėnaitė	užsienio reikalų ministro patarėjas; Užsienio reikalų ministerijos vyriausioji specialistė (viceministro E. Meilūno kabinetas);
Julita Sakalytė	Užsienio reikalų ministerijos Globalios Lietuvos departamento Diasporos politikos koordinavimo skyriaus atašė;
Gitana Skripkaitė	Užsienio reikalų ministerijos Globalios Lietuvos departamento direktoriaus pavaduotoja;
Ieva Valickaitė	Užsienio reikalų ministerijos Globalios Lietuvos departamento Ryšių su diaspora skyriaus trečioji sekretorė;
Saulė Varnelytė	Krašto apsaugos ministerijos Gynybos politikos grupės Politikos (veiklos krypties) analitikė;
Galina Vaščenkaitė Daiva Vežikauskaitė	Ministro Pirmininko patarėja; Vidaus reikalų ministerijos Migracijos politikos grupės patarėja;
Audronė Želnienė	Užsienio reikalų ministerijos Globalios Lietuvos departamento Diasporos politikos koordinavimo skyriaus vedėja;

Lina Žukauskaitė
Mantas Žukauskas

Užsienio reikalų ministerijos Globalios Lietuvos
departamento direktorė;
Užsienio reikalų ministerijos Globalios Lietuvos
departamento Grįžimo į Lietuvą skyriaus vyriausias
specialistas.

1 klausimas. XVIII Vyriausybės programos diasporos politikos srityje įgyvendinimas.

Komisijos pirmininkė Ministrė Pirmininkė I. Šimonytė, sveikindama posėdžio dalyvius, atkreipė dėmesį į Lietuvos diasporos paramos Ukrainai klausimo aktualumą. Nuo karo Ukrainoje baigties priklauso ir Lietuvos saugumas. Ministrė Pirmininkė pabrėžė, kad Krekliui siekiant panaikinti Ukrainos valstybingumą, suskaldyti ir susilpninti Vakarų visuomenes, plėsti savo kolonijinę politiką, o pasaulyje kylant naujiems autokratinių režimų sukuriams konfliktams ir nestabilumo židiniams, turime išlikti susitelkę ir nepavargti. Todėl vienas svarbiausių tikslų - raginti pasaulio valstybes nepavargti remiant Ukrainą. Siekiant šio tikslo Lietuvos diasporos vaidmuo yra labai svarbus.

Ministrė Pirmininkė informavo apie Vyriausybės pastangas, siekiant Valstybės ir Lietuvos diasporos partnerystės, išskirdama šiuos nuveiktus darbus:

- išaugo diasporos politikos įgyvendinimui skiriamas finansavimas (daugiau nei 2 kartus 2022 m., lyginant su 2021 m., ir sudarė 9,3 mln. eurų), įgyvendinančių valstybės institucijų, įstaigų ir organizacijų bei savivaldybių skaičius (2012 m. diasporos politiką įgyvendino 13 valstybės institucijų, 2024 m. planuojama, kad diasporos politiką įgyvendins 33 valstybės institucijos ir 42 savivaldybės);

- 2021–2023 m. priimti/atnaujinti 72 teisės aktai, aktualūs įgyvendinant diasporos politiką;

- pasiekti svarbūs pokyčiai lituanistinio švietimo užsienyje srityje: skiriamos papildomos lėšos iš valstybės biudžeto (2023 m. 88 mokykloms paskirstyta 1,6 mln. eurų), numatomos priemonės, sudarančios sąlygas siekti geresnės lituanistinio švietimo kokybės (patobulinta Lituanistinio švietimo integruota programa, numatytos priemonės lituanistinių mokyklų mokytojų kvalifikacijos tobulinimui, reikiamo išsilavinimo neturintiems mokytojams sudaromos sąlygos įgyti pradinio ugdymo pedagogikos bakalauro išsilavinimą ir kt.);

- skatinamas grįžimas į Lietuvą: Užsienio reikalų ministerija (toliau – URM) baigia kurti grįžimo į Lietuvą skatinimo ir reintegracijos koordinacinį mechanizmą, „Globalios Lietuvos“ interneto svetainę ir jos sudėtinę skiltį, skirtą grįžtantiems į Lietuvą ir nuo 2024 m. sausio 1 d. vieno langelio principu pradės teikti informaciją Lietuvos diasporai aktualiais grįžimo į Lietuvą klausimais. Lietuvos diasporos jaunimas skatinamas atvykti studijuoti Lietuvos aukštosiose mokyklose (stojantiesiems pridedant konkursinių balų, konkurso būdu skiriant stipendijas ir/ar socialines išmokas, apmokant studijų kainą), sudaromos profesinio tobulinimo galimybės Lietuvoje (praktika ir stažuotės);

- siekiant sudaryti kuo palankesnes sąlygas diasporos dalyvavimui Lietuvos gyvenime, gerinamas konsulinių paslaugų prieinamumas – nuo 2023 m. vasaros paslaugas ir dokumentus galima užsisakyti su Asmens tapatybės kortele per mobiliuosius įrenginius, jungiantis prie portalo „Elektroniniai valdžios vartai“ [www.epaslaugos.lt] (nuotoliu galima gauti 8 institucijų teikiamas paslaugas).

Pristatydama ateities darbus diasporos politikos srityje, Ministrė pirmininkė išskyrė šias sritis:

- išlaikant dėmesį pagrindinėms – grįžimo į Lietuvą skatinimo bei lituanistinio švietimo – temoms bei pabrėžiant tautiečių emocinio ryšio svarbą su valstybe, ateityje ir toliau planuojama plėtoti diasporai reikalingas paslaugas, investuoti į priemones ir stiprinti partnerystes, kurios leidžia diasporai jaustis Lietuvos dalimi;

- skatinant diasporos pilietinį aktyvumą, daug dėmesio bus skiriama referendumui dėl pilietybės išsaugojimo klausimo sprendimo, kuris Lietuvos Valstybei ir Lietuvos diasporai yra ypatingai svarbus (plačiau aptarta 3 darbotvarkės klausimu);

- atsižvelgiant į geopolitinį kontekstą, dėmesys bus skiriamas diasporos įtraukimo į pasirengimą valstybės gynimui ir visuotinam pilietiniam pasipriešinimui bei diasporos vaidmens siekiant

suvaldyti pasaulyje skleidžiamos dezinformacijos grėsmes klausimams;

- bendromis pastangomis dėmesio centre išliks paramos Ukrainai klausimas. Pasak Vyriausybės vadovės, valstybėse, kur priimami svarbūs sprendimai ar yra stebima tam tikra politinių diskusijų dinamika, Lietuvos diaspora gali padėti visuomenėms suprasti, kokio lygio tai konfliktas, kodėl Ukrainos pergalė svarbi visam demokratiniam pasauliui.

Ekonomikos ir inovacijų ministrė A. Armonaitė, pristatydama ryšių su diaspora stiprinimo priemonės ekonomikos srityje, išskyrė dvi pagrindines veiklos kryptis:

- veiklos, skirtos ketinantiems grįžti: „Work in Lithuania“ platforma, kuria diaspora kviečiama naudotis aktyviau; „International House“ centrai Vilniuje ir Klaipėdoje, kur vienoje vietoje galima gauti kelių institucijų teikiamas paslaugas; diasporai draugiško darbdavio iniciatyva, kuria siekiama padėti darbdaviams tapti draugiškesniems, įdarbinant diasporą; kartu su Inovacijų agentūra vykdomos informacinės sesijos verslo pradžios klausimais; regionuose veikiantys 14 „Spiečių“ centrai, kur galima gauti ne tik konsultacijas, bet ir darbo vietą verslo pradžiai;

- veiklos, skirtos gyvenantiems užsienyje: ryšių su diaspora stiprinimas, skatinant įsitraukti į investicijų pritraukimą, dalintis svarbiais kontaktais tikslinėse rinkose ir įmonėse; išplėstam komercijos atašė tinklui keliamos užduotys aktyviau dirbti su diasporos profesionalų tinklais; VŠĮ „Keliam Lietuvoje“, skatindama atvykstantįjį turizmą, dirba su diasporos rinka, organizuoja seminarus, yra pasirengusi su diasporos organizacijomis pasidalinti parengta informacine medžiaga; diasporos organizacijos kviečiamos teikti paraiškas daliai paramai ekonominės diplomatijos veikloms, kuriomis siekiama į Lietuvą pritraukti investicijų ir talentų, plėsti mūsų šalies eksporto rinkas, didinti atvykstantįjį turizmą (paraiškos priimamos iki gruodžio 10 d.).

Kultūros ministras S. Kairys atkreipė dėmesį, kad ryšių su diaspora stiprinimo kultūros srityje klausimus kuruoja kelios institucijos: Lietuvos nacionalinis kultūros centras, padedantis diasporai pasiruošti 2024 m. šimtmetį mininčiai Lietuvos dainų šventei; Lietuvos kultūros taryba (LKT), kurios teikiamame finansavime įvykdyti svarbūs pokyčiai – diasporos organizacijoms sudarytos palankesnės sąlygos dalyvauti LKT administruojamų projektų finansavimo konkurse; Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija ir jos skiriamas dėmesys. S. Kairys taip pat paminėjo telkiančias iniciatyvas, įgyvendinamas kartu su diaspora: Vilniaus 700 metų jubiliejus, Lietuvos sezonas Prancūzijoje 2024 m., M.K. Čiurlionio 150 metų jubiliejus.

Švietimo, mokslo ir sporto viceministras R. Skaudžius pasidžiaugė didele lituanistinio švietimo užsienyje bendruomene: daugiau nei 240 neformaliojo lituanistinio švietimo mokyklų, kuriose mokosi apie 9000 mokinių, dirba 1000 mokytojų, taip pat 7 formaliojo lituanistinio švietimo mokyklos, veikiančios Vokietijoje, Latvijoje, Lenkijoje ir Rusijoje, 2 Europos mokyklos, kuriose yra lietuviška sekcija, ir 10 Europos mokyklų, kuriose yra lietuvių kalbos pamokos (bendrai formaliojo švietimo mokyklose mokosi apie 2000 mokinių). Pristatydamas pagrindinius nuveikus darbus lituanistinio švietimo srityje, R. Skaudžius išskyrė: sutvarkytus mokinių ir mokytojų registrus, kurie svarbūs skiriant finansavimą; šiais metais pirmą kartą iš valstybės biudžeto skirtą paramą, kurią gavo beveik 40 proc. arba virš 80 visų užsienyje veikiančių lituanistinių mokyklų, kurios lėšas gali naudoti būtinoms ugdymo organizavimo išlaidoms; patobulinta lietuvių kalbos mokymo programa; sukurti lietuvių kalbos lygio patikrinimo testai; skiriamas dėmesys lituanistinių mokyklų mokytojų kvalifikacijos įgijimui ar tobulinimui (pagal Švietimo plėtros programos pažangos priemonę „Pirmiausia – mokytojas“ neturintys reikiamo pradinio ugdymo pedagogikos bakalauro išsilavinimo yra kviečiami studijuoti. Numatoma studijų pradžia – 2024 m. sausio 1 d.).

Pasaulio lietuvių bendruomenės (PLB) pirmininkė D. Henke, informuodama apie įvykusį susitikimą su Nyderlanduose veikiančia Ukrainos diasporos bendruomene, sakė, kad bendravimas su Ukrainos diaspora – „geriausia mokykla“ Lietuvos diasporai ir kvietė URM per diplomatinių atstovybių užsienyje tinklą padėti PLB stiprinti ryšius su Ukrainos diaspora, ypač tose valstybėse, kur ji aktyvi. D. Henke, dėkodama Lietuvos Vyriausybei už diasporai skiriamą dėmesį, sakė, kad yra svarbu analizuoti kokybinius ir kiekybinius rodiklius, vykdomos veiklos daromą poveikį diasporos veiklai, pavyzdžiui, kiek susikūrė mokyklų, sporto klubų, chorų, koks poveikis 55 valstybėse įsikūrusioms lietuvių bendruomenėms, iš kurių, pasak D. Henke, 10 yra neveikiančios. PLB

pirmininkė teiravosi, ar tikslinga 2024 m. Portugalijoje steigti rinkimų organizavimo punktą, nes, anot PLB pirmininkės, Portugalijoje nėra lietuvių bendruomenės¹. D. Henke domino ir Sakartvelo atvejis, kur, D. Henke teigimu, lietuvių bendruomenė yra neaktyvi, tačiau iš LKT gavo didelį finansavimą projektams įgyvendinti². D. Henke akcentavo ir diasporos pasiekiamumo didinimo klausimo aktualumą. Pristatydama PLB valdybos veiklos 2022–2025 m. strategines kryptis, D. Henke minėjo skiriamą dėmesį lituanistiniam švietimui ir kultūrinei veiklai; solidarumui su Ukraina ir Lietuva pilietinio pasipriešinimo veiklų kontekste; rengimąsi referendumui dėl pilietybės išsaugojimo 2024 m., dėkodama Vyriausybei už laiku pradėtą informacinę kampaniją; pasirengimą artėjančiai Šimtmečio dainų šventei ir jos metu, birželio 30 d. planuojamą organizuoti Pasaulio lietuvių dieną, kurioje numatomas 45 lietuvių bendruomenių pristatymas bei liepos 1 d. planuojamą diskusiją apie diasporos vaidmenį Lietuvos gyvenime; dezinformacijos temą, kurios atžvilgiu, D. Henke teigimu, dar trūksta reikiamų įrankių, bet jau girdėjo apie planuojamus mokymus diasporai. PLB pirmininkė paprašė padėti Vilniuje įkurti Lietuvos diasporos centrą, kuriame galėtų vykti ir Lietuvos visuomenei skirtos pilietiškumo ir tautiškumo ugdymui skirtos veiklos, primindama, kad šis klausimas jau buvo iškeltas šiemet Vilniaus 700 metų jubiliejaus šventėje.

PLB Ekonominio bendradarbiavimo komisijos pirmininkas L. Gerikas, Lietuvos šaulių sąjungos atstovas diasporai, referuodamas į diasporos politikos įgyvendinimo veiksmų plane 2024–2026 m. suplanuotus Lietuvos Šaulių sąjungos įgyvendinamus veiksmus 2.3.5.2 ir 2.3.5.3, sakė, kad norėtų susitikti su URM atstovais, o taip pat prašė URM padėti suorganizuoti susitikimus su diplomatiniais atstovybių vadovais, reziduojančiais šalyse, kuriose numatoma Lietuvos šaulių sąjungos plėtra, aktualiems veiklos klausimams aptarti³.

PLB Visuomeninių reikalų ir specialiųjų projektų komisijos pirmininkė I. Petraitytė-Lukšienė informavo apie baigiamą rengti PLB ir Lietuvos diasporos pasirengimo ir įsitraukimo į pilietinį pasipriešinimą ir visuotinę gynybą strategiją bei veiksmų planą. Kartu yra kuriamas internetinis portalas, kuris, pasak I. Petraitytės-Lukšienės, turėtų padėti Lietuvos diasporai lengviau rasti vietą pilietiniame pasipriešinime ir prisidėti prie Lietuvos saugumo kūrimo. PLB tikslas – aktyvi, budri, susitelkusi, atspari, pilietiniam pasipriešinimui pasiruošusi diaspora, organizuotai, greitai ir veiksmingai veikianti krizių bei grėsmių akivaizdoje bei veiksmingai įsitraukusi į visuotinę gynybą. I. Petraitytė-Lukšienė, pabrėždama diasporos vaidmens svarbą remiant Ukrainą ir Lietuvą, pasidalijo patirtimi telkiant Vokietijos visuomenę, politikus, žiniasklaidą ir ligonines paramai Ukrainai.

Ministrė Pirmininkė pastebėjo, kad rengiama Lietuvos diasporos pasirengimo ir įsitraukimo į pilietinį pasipriešinimą ir visuotinę gynybą strategija bei veiksmų planas turėtų rasti vietą bendruose Lietuvos pasirengimo pasipriešinimui strateginiuose dokumentuose, į tai atkreipdama posėdyje dalyvaujančio krašto apsaugos viceministro Ž. Tomkaus dėmesį.

2 klausimas. Lietuvos diasporos politikos strateginių gairių „Globali Lietuva“ 2022–2030 m. įgyvendinimo veiksmų plano 2024–2026 m. pristatymas. Grįžimo į Lietuvą skatinimas.

Pristatydamas klausimą užsienio reikalų viceministras Egidijus Meilūnas informavo, kad Lietuvos diasporos politikos strateginių gairių „Globali Lietuva“ 2022–2030 m. įgyvendinimo veiksmų plano 2024–2026 m. projektas yra baigiamojoje stadijoje. Pranešė, kad įsitraukiančių į Lietuvos diasporos politikos įgyvendinimą institucijų ir savivaldybių skaičius didėja ir 2024 m. Lietuvos diasporos politiką įgyvendins 33 valstybės institucijos ir 42 savivaldybės – iš viso 75 dalyviai. Didėja ir numatomų įgyvendinti veiksmų skaičius – 2024 m. planuojama įgyvendinti 227 veiksmus. Viceministras priminė, kad veiksmų planas yra rengiamas pagal strateginėse gairėse

¹ URM pastaba: Vyriausiosios rinkimų komisijos 2023 m. liepos mėnesio duomenimis, 689 rinkėjai yra deklaravę gyvenamąją vietą Portugalijoje

² URM pastaba: 2022 m. Sakartvelo lietuvių bendruomenė sustiprino savo veiklą, apjungdama dvi apie 100 lietuvių vienijusias organizacijas į vieną Sakartvelo lietuvių bendruomenę "Labas, Rūta!"

³ URM pastaba: susitikimas su Lietuvos šaulių sąjungos vadovybe Užsienio reikalų ministerijoje planuojamas gruodžio 7 d. 14:30 val.

„Globali Lietuva“ 2022–2030 m. numatytas 4 strategines kryptis: tautinės tapatybės puoselėjimo srityje numatyti 89 veiksmai, įsitraukimo į Lietuvos gyvenimą skatinimo srityje – 75 veiksmai, grįžimo į Lietuvą skatinimo srityje - 48 veiksmai ir komunikacijos srityje – 23 veiksmai. Pasak viceministro, lyginant šių metų ir kitų metų planą, yra dideli ir kokybiniai, ir kiekybiniai skirtumai. 2024 m. plane yra detalizuota URM veikla grįžimo į Lietuvą skatinimo srityje, rengiantis nuo 2024 m. sausio 1 d. vieno langelio principu teikti informaciją Lietuvos diasporai aktualiais grįžimo į Lietuvą klausimais; veiksmų planas 2024 m. papildytas URM planuojamais įgyvendinti veiksmais rengiantis 2024 m. vyksiantiems LR Prezidento ir LR Seimo rinkimams, taip pat referendumui dėl Konstitucijos 12 str. pakeitimo. Nemažai institucijų deklaruoja didinsiančios veiklą ir finansavimą atskirose srityse: lėšas didina Švietimo mokslo ir sporto ministerija (toliau – ŠMSM), Kultūros ministerija, Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Krašto apsaugos ministerija, Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Taip pat į veiksmų planą įtraukiamos ir Lietuvos mokslų tarybos skiriamos stipendijos diasporos studentams, VšĮ Medijų rėmimo fondas lietuvių išeivijos (diasporos) žiniasklaidos rėmimą įvardija viena iš prioritetinių viešosios informacijos rengėjų ir (ar) skleidėjų projektų ir veiklų sričių.

Kalbėdamas apie grįžimo į Lietuvą skatinimą ir informacijos teikimą vieno langelio principu, E. Meilūnas informavo, kad šiuo metu yra kuriama platforma, kuri pradės veikti nuo kitų metų pradžios. Viceministras pastebėjo, kad iki šiol informacija buvo teikiama baziniais klausimais apie Lietuvos mokesčius, socialinį draudimą ir pan. Nuo 2024 m. bus teikiama platesnė informacija, integruojant ir savivaldybių informaciją, siekiant, kad besikreipiantis žmogus galėtų gauti informaciją apie švietimą, darželius, įdarbinimą konkrečioje savivaldybėje. Viceministras informavo, kad bus ne tik teikiama informacija, bet ir siekiama identifikuoti ir spręsti konkrečias problemas, su kuriomis susiduria į Lietuvą grįžtantys žmonės. Viena iš tokių problemų – su vaikų integracija į Lietuvos švietimo sistemą susiję klausimai, nes grįžę vaikai, baigę ar nebaigę lituanistines mokyklas, yra skirtingo pasirengimo lygio.

PLB švietimo komisijos pirmininkė A. Černiauskaitė pasidžiaugė, kad šioje Vyriausybės kadencijoje bendradarbiauja visos institucijos ir per šį laikotarpį sutvarkyti patys svarbiausi lituanistinio švietimo klausimai. Lituanistinis švietimas gerėja visais pjūviais, atsižvelgiama į visas rekomendacijas, darbas vyksta labai produktyviai. Pasak A. Černiauskaitės, lituanistinis švietimas išlieka viena iš pagrindinių sričių, kur pritraukiami jauni žmonės, ir pastebimas labai didelis lituanistinių mokyklų įsitraukimas į visus įvykusius pasikeitimus. A. Černiauskaitė pasidžiaugė, kad praėjusiais metais pirmą kartą buvo švenčiama Lituanistinės mokyklos diena ir kad nuo 2024 m. sausio mėnesio Vilniaus kolegijoje studijas pradės iki 18 lituanistinių mokyklų mokytojų, neturinčių aukštojo išsilavinimo.

VšĮ „LT Diaspora“ valdybos narys R. Baltaduonis, atkreipdamas dėmesį į šeimyninių santykių klausimo svarbą, teiravosi dėl Civilinės partnerystės ir Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos informacijos įstatymų, kurie vis dar yra nepriimti. Pasak R. Baltaduonio, šis klausimas yra svarbus vienybės poroms, svarstančioms grįžti Lietuvą bei šeimoms, kurios grįžta su LGBT vaikais, nes nori juos auginti atviroje visuomenėje. R. Baltaduonio teigimu, šių įstatymų priėmimas turi įtakos ne tik grįžtantiems, bet aukštosioms mokykloms, kurios ieško partnerių užsienyje, taip pat verslo, užsienio investuotojų pritraukimui.

Atsakydama į klausimą Ministrė Pirmininkė pabrėžė, Lietuvos Respublikos Vyriausybė yra pritarusi Civilinės partnerystės įstatymui Vyriausybės nutarimu ir pateikusi Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos informacijos įstatymo projektą Seimui, bet kad šie įstatymai būtų priimti, reikia 71 Seimo nario balsų. Vyriausybės vadovė pakvietė diasporos atstovus išnaudoti Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio lietuvių bendruomenės komisiją, kuri yra tinkamas formatas kalbėtis ir padėti įtikinti Seimo narius.

PLB kultūros komisijos pirmininkė J. Caspersen, kalbėdama apie tautinės tapatybės užsienyje puoselėjimą, sakė, kad, nors skiriamų lėšų, priemonių ir įsitraukusių institucijų skaičius auga, bet turi jaustis ir poveikis, kad lietuvių bendruomenės auga, stiprėja, didėja mokinių skaičius lituanistinėse mokyklose. Tačiau, pasak J. Caspersen, PLB to nejaučia. J. Caspersen taip pat teigė, kad Lietuva

neturi kultūros politikos diasporai, nėra sistemingo koordinuoto darbo, kokį turi lituanistinis švietimas. ŠMSM yra atskiras skyrius, kuris sistemingai dirba, todėl galima įvertinti rezultatus. J. Caspersen teigimu, to nėra kultūros srityje, yra tik pavieniai, prišokami renginiai ir priemonės, išskyrus tradicinę kultūrą. Lietuvos nacionaliniame kultūros centre įkurtas etatas darbui su diaspora labai suaktyvino meno kolektyvų kūrimąsi. 2024 m. Dainų šventėje užsiregistravo daug daugiau dalyvių nei 2018 m., dalyvaus 6 naujos šalys. Esant tiesioginiams veiklos partneriams, kurie užsiima praktine veikla, patarimais, iš karto matomi ir veiklos rezultatai, ir pokytis diasporai. To paties norėtų ir puoselėjant suaugusiųjų lietuvių kalbą, nes ŠMSM remia tik mokymo institucijas, lituanistines mokyklas, o suaugusiems lietuvių kalbos puoselėjimo renginiams lėšos nėra skiriamos ir finansavimo konkursai nėra numatyti. J. Caspersen nuomone, trūksta koordinatorių, dialogo palaikytojų, planuotojų ir istorinės atminties veiklai. J. Caspersen taip pat atkreipė dėmesį, kad šokių kolektyvai iš Pietų Amerikos norėtų dalyvauti Dainų šventėje, tačiau dėl lėšų trūkumo negali, nes kelionės išlaidų nefinansuoja joks užsienio lietuvių fondas. Todėl buvo kreiptasi į Vyriausybę, į Seimą, kad parentų nors penkis meno kolektyvus. Finansavimas lyg ir yra pažadėtas trimis kolektyvams, bet norėtų, kad būtų skirta penkiems. Teiravosi, ar tam būtų galima pritaikyti grįžimo programą, nes atvyktų jaunimas, kurių nei tėvai, nei seneliai nebuvo Lietuvoje ir tikėtina, kad atvažiuavę į Lietuvą ir toliau norėtų dirbti, mokytis, galbūt ir pasilikti studijuoti, o grįžę į savo šalis tęstų lietuvišką veiklą.

Komisijos pirmininkė I. Šimonytė atsakė, kad dėl praktinių dalykų ir padalinių steigimo institucijose galima kalbėtis atskirai. Pasak Vyriausybės vadovės, švietime daugiau dalykų yra standartizuota, o kultūra yra labai įvairi, todėl reikia sugalvoti, koks sprendimas galėtų būti geriausias.

Vytauto Didžiojo universiteto (toliau – VDU) komunikacijos prorektorė V. Bijeikienė atsakydama į J. Caspersen klausimus dėl lietuvių kalbos mokymo informavo, kad VDU Išeivijos tyrimų institutas tyrimų pagrindu turi parengtas veikiančias diasporinio ugdymo programas, orientuotas į diasporos bendruomenes, vykdo diasporos mėnesius nuotoliniu būdu, susisiečia su bendruomenėmis ir vykdo įvairius mokymus. Taip pat yra diasporinis ugdymas Lietuvoje, darbas su mokyklomis Lietuvoje, su mokytojais. Pasak V. Bijeikienės, reikia telktis geresnei komunikacijai, kad daugiau pasiektume tikslines grupes. Lietuvių kalbos mokymo galimybės plečiamos - organizuojami kursai tiek Lietuvoje, tiek nuotoliniu būdu, į kuriuos kiekvienais metais jungiasi vis daugiau užsienio lietuvių. Kitos aukštosios mokyklos Lietuvoje taip pat turi programas, universitetai yra ta erdvė, kurią galima išnaudoti kaip komunikacinį kanalą iniciatyvoms plėsti ir skleisti žinią.

Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos (toliau – PLJS) valdybos pirmininkė A. Beržanskaitė patikino, kad diasporos jaunimo misija yra prisidėti prie visuomeninių judėjimų, pilietiškumo stiprinimo. Diasporos jaunimas nori kartu auginti Lietuvos valstybę, kartu atrasti liberalias vertybes, įsitraukti į pilietinį pasipriešinimą, teikti paramą Ukrainai, prisidėti prie žmogaus teisių užtikrinimo. A. Beržanskaitė pasidžiaugė bendradarbiavimu su Lietuvos institucijomis, neseniai pasirašyta partnerystės deklaracija su VDU dėl švietimo diasporos jaunimui ir didele URM Globalios Lietuvos departamento parama kiekviename žingsnyje. A. Beržanskaitė kėlė klausimą dėl jaunimo veiklų finansavimo. PLJS veiklos plečiamos, bet finansavimas nedidėja ir šiuo metu visiems kraštams, visoms jaunimo organizacijoms, veikiančioms užsienyje, skirta 46 tūkst. eurų. Kultūros ministerija finansavimą didina, bet Jaunimo reikalų agentūrai finansavimas nėra didinamas.

I. Šimonytė diasporos jaunimo atstovę informavo, kad kitais metais URM projektuose jaunimui bus skiriama daugiau dėmesio.

A. Černiauskaitė, reaguodama į J. Caspersen pasisakymą dėl suaugusiųjų švietimo (lietuvių kalbos mokymosi), informavo, kad ir suaugusieji gali mokytis lietuvių kalbos. Lituanistinės mokyklos gali gauti tam skirtą finansavimą, jeigu yra registruota, atitinka lituanistinio švietimo programą ir ją vykdo.

J. Caspersen patikslino, kad ji kalbėjo ne apie lituanistinį suaugusiųjų švietimą, o apie lietuvių kalbos puoselėjimą bendruomeninėje veikloje, kada nariai renkasi į literatūros klubus, skaitovų klubus.

3 klausimas. Pasirengimas 2024 m. referendumui dėl Konstitucijos 12 str. pakeitimo

(pilietybės išsaugojimo klausimas).

Komisijos pirmininkė I. Šimonytė pažymėjo, kad techniniai sprendimai ir pasiruošimas dėl referendumo įgyvendinimo jau priimti, tai turėtų padėti išvengti didesnių netikėtumų rengiantis referendumui. Ministrės Pirmininkės teigimu, LR Vyriausybės tikslas yra skatinti žmones dalyvauti referendume, ne agituoti. Vyriausybės užsakymu atlikta visuomenės nuomonės apklausa atskleidė, kad daugiau nei 60 % apklausoje dalyvavusių asmenų mano, kad verta išsaugoti gimimu įgytą pilietybę, dar 14 % pareiškė neturintys nuomonės arba į klausimą neatsakė. Negatyvią nuomonę šiuo klausimu turėjo 26 % apklaustųjų. Pasak Vyriausybės vadovės, apklausos rezultatai suteikia vilties, nes su nepasisakiusiais ar neturinčiais nuomonės galima kalbėtis. I. Šimonytė pastebėjo, kad 2019 m. vykusiam referendume diasporos dalyvavimas sprendžiant pilietybės klausimą buvo mažesnis nei 20 %. I. Šimonytės nuomone, didžiausias iššūkis yra ne nuostatos, o rinkėjų aktyvumas. Tad pagrindinė užduotis yra rinkėjų aktyvumo skatinimas, informuojant apie kartu su LR Prezidento rinkimais vyksiantį referendumą bei technines galimybes dalyvauti referendume.

Užsienio reikalų viceministras E. Meilūnas, reaguodamas į teiginį, kad referendume viską nulems LR piliečių Lietuvoje balsai, pabrėžė, kad negalima nuvertinti diasporos balsų įtakos. Jeigu referendumas vyktų rytoj, tai remiantis Vyriausiosios rinkimų komisijos duomenimis ir darant prielaidą, kad visi užsienyje gyvenantys Lietuvos Respublikos piliečiai užsiregistruotų dalyvauti rinkimuose, diasporos balsai sudarytų 27,8 % balsų, reikalingų pakeisti esamą teisinį reguliavimą. E. Meilūnas patvirtino, kad bus daroma viskas, kad diplomatinių atstovybių komunikacinė kampanija pasiektų rinkėjus užsienyje ir pakvietė Lietuvos diasporos organizacijas vienyti pastangas su diplomatinėmis atstovybėmis.

Lietuvos savivaldybių asociacijos direktorė R. Žakaitienė atkreipė dėmesį į savivaldos vaidmenį, pasiekiant rinkėjus, ir atkreipė dėmesį, kad informacija vien socialiniuose tinkluose nepasieks dalies piliečių. Savivaldos atstovai tariasi bei ieško būdų, kaip pasiekti gyventojus. Reikia ir spausdintos informacijos apie referendumą, kurią būtų galima dalinti seniūnijose, bibliotekose, gydymo įstaigose. R. Žakaitienė informavo, kad planuojamas Seimo pirmininkės kreipimasis į savivaldybių merus, kviečiant paskirti referendumo koordinatorių kiekvienoje savivaldybėje. Taip pat R. Žakaitienė informavo apie 2024 m. sausio mėnesį planuojamą nuotolinį pasitarimą su merais dėl to, ką savivaldybės gali padaryti, kad informacija apie vyksiantį referendumą pasiektų kiekvieną.

Komisijos narė D. Henke atkreipė dėmesį, kad svarbus bendradarbiavimas ne tik su savivaldybėmis, bet ir su seniūnijomis ir seniūnaičiais. Pasidžiaugusi įvykusiais ir planuojamais susitikimais su merais bei kitais savivaldybių atstovais, D. Henke teiravosi, kas galėtų padėti užmegzti kontaktą su seniūnijomis. D. Henke, reaguodama į E. Meilūno pasisakymą, sakė, kad užsienyje gyvenantys Lietuvos Respublikos piliečiai, norėdami balsuoti rinkimuose, turi atskirai registruotis ir pateikė priežastis, kodėl nesiregistruoja: 1) bijo atskleisti savo asmeninius duomenis ir nepasitiki Lietuvos institucijomis; 2) nežino, kad gali balsuoti gyvendami užsienyje; 3) laiku nesulaukia balsavimui reikalingų dokumentų. D. Henke pažymėjo, kad iš užsiregistravusių dalyvauti maždaug 80 % asmenų referendume balsavo ir Pasaulio lietuvių apygarda LR Seimo rinkimuose buvo aktyviausia apygarda, todėl reikia galvoti, ką daryti, kad Lietuvoje rinkėjai būtų aktyvesni ir pilietiškesni. PLB pirmininkė sakė, kad PLB referendumui ruošiasi labai aktyviai – parengė strateginį veiksmų planą, sudarė socialinių grupių ir medijų kontaktų sąrašą su daugiau nei 700 kontaktų. Jiems bus siunčiama LR Vyriausybės kanceliarijos parengta informacija ir vizualai, skatinant išlaikyti bendrą vizualinį referendumo identitetą. Komisijos narė priminė, kad 2019 m. nebuvo vieningos referendumo vizualinės kampanijos ir tai neprisidėjo prie aiškios žinutės apie vykstantį referendumą sklaidos. Komisijos narė LR Vyriausybės kanceliarijos paprašė vizualinės medžiagos kataloge pateikti apie referendumą skelbiančią ikonėlę, kurią būtų galima naudoti el. pašto paraše (Lietuvos Respublikos Seimo narė D. Asanavičiūtės sureagavo, kad tokia ikonėlė yra rengiama ir greitai bus).

Reaguodama į komisijos narės D. Henke pastabą dėl diasporos aktyvumo rinkimuose, komisijos pirmininkė I. Šimonytė pastebėjo, kad, nors rinkimuose dalyvavusių piliečių dalis nuo užsiregistravusių piliečių yra didelė, tačiau bendras aktyvumas nesiekia 20 % nuo visų užsienyje gyvenančių piliečių. I. Šimonytė pabrėžė, kad svarbu neužsiprojektuoti nesėkmei ir sutelkti

pastangas, siekiant, kad rinkėjų aktyvumas didėtų tiek Lietuvoje, tiek užsienyje.

I. Petraitytė-Lukšienė išklė klausimą dėl Ukrainos statuso referendumo kontekste ir pasitikslino, ar Ukrainą numatoma įtraukti į valstybių, kurių pilietybę būtų galima turėti kartu su Lietuvos pilietybe, sąrašą, tik Ukrainai tapus Europos Sąjungos (ES) ir NATO nare. Taip pat komisijos narė pastebėjo, kad Lietuvos piliečiui privalomą karinę tarnybą atlikus kitoje NATO valstybėje, pavyzdžiui, Vokietijoje, tik tos valstybės kariuomenė gali spręsti, ar, esant poreikiui (pvz. karo atveju), karys galėtų būti perkeltas į Lietuvą. I. Šimonytė atsakė, kad ir dabar susiduriama su situacijomis, kai dvigubą pilietybę turintys asmenys yra atlikę privalomą karinę tarnybą kitoje valstybėje, ir kiekvienas toks klausimas yra sprendžiamas individualiai. I. Šimonytė patvirtino, kad esame tikri dėl Ukrainos narystės ES, po to ir NATO, tad numatomi pakeitimai įtrauktų ir Ukrainą.

PLB Viešųjų ryšių komisijos pirmininkė A. Orlova informavo, kad PLB iš savo pusės daro viską, kad pasiektų kuo daugiau balsuotojų. A. Orlova priminė apie galimybę informuoti piliečius apie vyksiantį referendumą, jiems pateikiant specializuotus kvietimus, pasinaudojant platformos „Elektroniniai valdžios vartai“ sistema bei duomenimis.

J. Caspersen klė klausimą dėl rinkėjų sąrašų, nes 2019 m. referendume rinkėjų sąrašė buvo asmenys, kuriems virš 100 metų, ir teiravosi, ar šis klausimas jau sutvarkytas. J. Caspersen teigimu, rinkėjų užsienyje skaičių nustatyti yra sudėtinga, nes turimi duomenys tik tų, kurie yra oficialiai deklaravę išvykimą, bet yra ir tokių, kurie išvykę į užsienį, bet neišsiregistravę ir gauna balsavimo lapelius Lietuvoje, arba yra tokių, kurie priėmę kitos šalies pilietybę, bet nepranešę Lietuvai, todėl nesiregistruoja ir nebalsuoja, nes nenori prarasti lietuviško paso, jeigu jis dar galiojantis. J. Caspersen manymu, reikėtų bandyti per Lietuvos diplomatinės atstovybės sužinoti tikrą skaičių reziduojančių LR piliečių atskirose valstybėse.

I. Šimonytė informavo, kad rinkėjų sąrašuose pakeitimai buvo padaryti ir sakė, kad, jei LR piliečiai ateitų į rinkimines apygardas su galiojančiu pasu, jiems būtų leista dalyvauti referendume, bet tai tik nedidelė dalis problemos.

4 klausimas. Kiti klausimai.

PLB pirmininkė D. Henke pasiūlė kitą Komisijos posėdį suorganizuoti dar šios Vyriausybės kadencijos metu, siekiant aptarti Komisijos darbą, užtikrinant darbų tęstinumą.

Ministrė Pirmininkė I. Šimonytė pažymėjo, kad Lietuvos diasporos politikos strateginės gairės „Globali Lietuva“ yra patvirtintos 2022–2030 metų laikotarpiui – darbai diasporos politikos srityje bus tęsiami ir kitoje Vyriausybėje. Taip pat pakvietė kuo daugiau svarbių darbų suplanuoti ir įgyvendinti dar 2024 metais.

Rengė:

Audronė Želnieinė, audrone.zelniene@urm.lt;
Aušra Dumbliauskienė, ausra.dumbliauskiene@urm.lt;
Julita Sakalytė, julita.sakalyte@urm.lt;
Gabija Raslanaitė, gabija.raslanaite@urm.lt